

Kolin Mokalou

JEDINA LJUBAV

Drugi deo trilogije *Cezarove žene*

Prevela
Žermen Filipović

Laguna

Naslov originala

Colleen McCullough
CAESAR'S WOMEN

Copyright © 1996 by Colleen McCullough

Published by arrangement with HarperCollins Publishers.

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Selvi Entoni Denis,
mudroj ženi, čarobnici, srdačnoj i čudesnoj*

SPISAK MAPA I ILUSTRACIJA

MAPE

<i>Roma Urbs</i>	8
Italija: topografija i drumovi	11
<i>Pars Mediana Romae</i>	12

ILUSTRACIJE

Marko Tulije Ciceron	16
Terencija	17
Pompeja Sula	130
Aurelija	131

KAPIJE U SERVIJEVIM ZIDANAMA

PORTA
A TRIGEMINA — Rimaska luka
B LAVERNALIS — <i>Via Ostiensis</i>
C LAUDUSCULANA — <i>Via Ostiensis</i>
D NAEVIA — <i>Via Ardeatina</i>
E CAPENA — <i>Via Appia</i> i <i>Via Latina</i>
F CAELMONTANA — <i>Via Tusculana</i>
G QUERQUETULANA — <i>Via Praenestina</i>
H ESQUILINA — <i>Via Labicana</i> i <i>Via Praenestina</i>
I VIMINALIS — <i>Via Collatina</i> i <i>Via Tiburtina</i>
J COLLINA — <i>Via Nomentana</i>
K QUIRINALIS — <i>Via Salaria Vetus</i>
L SALUTARIS — <i>Via Flaminia</i>
M SANQUALIS — <i>Via Lata</i> i Marsovo polje
N FONTINALIS — Marsovo polje
O TRIUMPHALIS — Samo za trijumfalne povorke
P CARMENTALIS — <i>Circus Flaminius</i>
Q FLUMENTANA — <i>Circus Flaminius</i>

ROMA URBS legenda

HRAMOVI I DRUGA ZNAČAJNA MESTA

- 1 GROBNICA JULIJA CEZARA (moguća lokacija)
- 2 HRAM VENERE POBEDNICE (iznad Pompejevog pozorišta)
- 3 POMPEJEVO POZORIŠTE
- 4 POMPEJEV *PORTICUS*, s kolonadom od sto stubova
- 5 DVORANA ZA SASTANKE U POMPEJEVOM ZDANJU (Mesto gde je ubijen Cezar)
- 6 HRAM HERKULA I MUZA (Herkul i devet muza)
- 7 CETIRI HRAMA } Junona Kurijska (zaštitnica zborova)
- 8 PORED } *Fortunae Huiusce Diei* (Fortuna Svagdanja)
- 9 POMPEJEVOG } FERONIJA (zaštitnica oslobodjenika)
- 10 POZORIŠNOG KOMPLEKSA ? Larses Permarini (zaštitnici moreplovaca)
- 11 STARI *PORTICUS MINUCIA* U FLAMINIJEVOM CIRKUSU
- 12 HRAMOVU Vulkan (vatra, zemljotresi, kovači)
- 13 FLAMINIJEVOG Herkul Zaštitnik (čuvar Cirkusa)
- 14 CIRKUSA *Mars Invictus* (Mars Nepobedivi)
- 15 *PORTICUS METELĀ*
- 16 HRAM APOLONA SOSMJANA (lekarstvo i vidanje)
- 17 BELONIN HRAM I „NEPRIJATELJSKO ZEMLJIŠTE“ (strani ratovi)
- 18 HRAM JUNONE REGINE (Junona Vladarka)
- 19 HRAM JUPITERA STATORA (sprečavao povlačenje vojnika)
- 20a MOGUĆI POLOŽAJ NOVOG *PORTICUS MINUCIA* - ILI POMPEJEVA VILA?
- 20b MOGUĆI POLOŽAJ NOVOG *PORTICUS MINUCIA* - DJANIN HRAM
- 21 CETIRI HRAMA - PIETAS, JANUS, SPES (Nađa), JUNONA SOSPITA
- 22 DVA HRAMA - FORTUNIN HRAM (Čestitosti i devičanstvo)
- 23 SRODNIH KULTOVA HRAM MATER MATUTE (rađanje)
- 24 PORTUNOV HRAM (luke i lučki poslovi)
- 25 JANUSOV HRAM (prolaz, ulazi i izlazi, počeci i krajevi)
- 26 TRI SREDIŠTA *HERCULES OLIVARIUS* (trgovci uljem)
- 27 POSVEĆENA *ARA MAXIMA HERCULIS* (Veliki žrtvenik)
- 28 HERKULU *HERCULES INVICTUS* (Herkul Nepobedivi)
- 29 CERERIN HRAM (velikodušnost) - Sedište plebejskih edila
- 30 FLORIN HRAM (bilje)
- 31 DVA HRAMA SRODNIH JUNONA REGINA ZA ŽENE
- 32 KULTOVA SLOBODNIH GRABANA JUPITER OSLOBODITELJ ZA MUŠKARCE
- 33 SVETIŠTE ZA ARMILUSTRIJUM (Mars, vojska, salii)
- 34 DJANIN HRAM (zaštitnica robova)
- 35 LUNIN HRAM (Mesec)
- 36 HRAM BOGINJE JUVENTAS (stupanje rimskih muških građana u zrelo doba)
- 37 MERKUROV HRAM (trgovina) - Sedište trgovačkog udruženja
- 38 HRAM VENERE PODATNE (zaštitnica bludnica i preljubnika)
- 39 HRAM BONA DEE (zaštitnica žena) I SAXUM SACRUM (Sveti kamen)
- 40 HRAM CASTI I VRLINE (kult vojnih zapovednika)
- 41 *CURIAE VETERES* - STARO ZBORIŠTE
- 42 MESTO ROBNJA GAJA OKTAVIJA, KASNIJE AVGUSTA (moguća lokacija)
- 43 HRAM JUPITERA STATORA (sprečavao povlačenje vojnika)
- 44 LUPERKAL (pećina vučice koja je došla Romula)
- 45 ROMULOVA OKRUGLA KOLIBA (brizno čuvana)
- 46 *MUNDUS* (otvor podzemnog sveta)
- 47 HRAM VELIKE MAJKE (azijska Velika boginja)
- 48 BAZILIKA JULIJA (zamenila bazilike Semproniju i Opimiju)
- 49 JULIJEV FORUM
- 50 HRAM SEMIO SANKA (zakletve i ugovori)
- 51 KUĆA TITA POMPONILJA ATIČKOG (moguća lokacija)
- 52 HRAM BOGINJE SALUS (dobro zdravlje)
- 53 KVIRINOV HRAM (rimski građani)
- 54 HRAM BOGINJE TELUS (rimaska boginja zemlje)
- 55 HRAM JUNONE LUCINE (podaci o rođenim rimskim građanima)
- 56 HRAM VENERE LIBITINE (podaci o umrlim rimskim građanima) - moguća lokacija
- 57 ESKULAPOV HRAM (lekarstvo) I BROAD SVETIŠTA NA ADI
- 58 ISPUST ODVODNOG KANALA ZA KVIRINAL I MARSOVO POLJE (*R. Petronia*)
- 59 CLOACA MAXIMA - ISPUST ODVODNOG KANALA ZA SUBURU, ITD. (*R. Spinan*)
- 60 ISPUST ODVODNOG KANALA ZA EKSVILIN, CIRKUS, ITD. (*R. Nodinus*)
- 61 TIGILLUM (jaram), SVETIŠTA JUNONE SORORILJE (polna zrelost devojčica) I JANUSA KURUSKOG (polna zrelost dečaka) - moguća lokacija

PREVOD LATINSKIH IZRAZA

(u značenju upotrebljenom u ovom tekstu)

CAMPUS	Poljana	VIA	Glavni drum ili ulica
COLLIS	Brežuljak	VICUS	Ulica ili staza
FAUCES	Ulaz u uzan prolaz ili ispušt iz njega	CLOACA	Odvodni kanal
FLUMEN	Reka	AGGER	Dvostruki bedem na Eskvilinu
MONS	Vis ili greben	AQUA	Vodeni kanal, iznad ili ispod zemlje
PALUS	Močvarna oblast s brojnim izvorima	BASILICA	Zgrada u koju svetlost dopire kroz prozore; namenjena sudovima ili poslovanju
VALLIS	Dolina		
HORTI	Bašte	CIRCUS	Ograđeni prostor za trke dvokolica i igre
MAIOR-MAJOR	Stariji	EMPORIUM	Zgrada na pristaništu namenjena trgovini
MAXIMUS-MAXIMA	Najveći, najznačajniji	FORUM	Prostor pod otvorenim nebom za javne poslove
MINOR	Mladi	MACELLUM	Pijaca sa tegzama, pod otvorenim nebom
NOVUS-NOVA	Nov, nova	NECROPOLIS	Zemljište za ukop/spaljivanje posmrtnih ostataka
VETUS	Star	PONS	Most
CLIVUS	Strma ulica	PORTICUS	Zgrada sa kolonadama za javne poslove
DIVERTICULUM	Put koji spaja dva glavna drumu	SAEPTA	Glasačko mesto Centurijske skupštine
SCALAE	Stepenice		

PARS MEDIANA ROMAE legenda

PREVOD LATINSKIH IZRAZA

ASYLUM	SVETO MESTO ILI UTOČIŠTE	SCALAE	STEPENICE
BASILICA	ZGRADA U KOJU SVETLOST DOPIRE KROZ PROZORE;	VALLIS	DOLINA
NAMENJENA	SUDOVIŠTA ILI POSLOVANJU	VIA	GLAVNA ULICA ILI DRUM
CAMPUS	POLJANA	VICUS	MALA ULICA ILI STAZA
CIRCUS	OGRAĐENI PROSTOR ZA TRKE DVOKOLICA I GRE	VILLA	VELIKA SEOSKA KUĆA
CLIVUS	STRMA ULICA		
DOMUS	PRODOLJNA KUĆA (jedan do četiri sprata)		
DOMUS PUBLICA	DRŽAVNI STAN ZA VAŽNOG PONTIFIKA ILI FLAMINA		
FORUM	PROSTOR POD OTVORENIM NEBOM ZA DRŽAVNE		
POSLOVE ILI	PRIVATNU TRGOVINU		
HORREA	SKLADIŠTE, takode i SPREMIŠTE ZA ŽITO		
INSULA	STAMBENA ZGRADA (od tri do dvanaest spratova)		
MACELLUM	PLJACA SA TEZGAMA, POD OTVORENIM NEBOM		
MURUS	ODBRAMBENI ZID		
PODIUM	POSTOLJE ČIJA SE UNUTRAŠNJOST KORISTILA I NA		
KOJEM SE	UZDIŽE HRAM		
PORTA	KAPIJA U ODBRAMBENOM ZIDU		
PORTICUS	ZGRADA SA KOLONADAMA ZA JAVNE		
	POSLOVE I TRGOVINU		

...U ZNAČENJU U KOJEM SU UPOTREBLJENI
U OVOM TEKSTU

KAPIJE

I	CARMENTALIS	} U SERVIJEVIM ZIDINAMA
II	TRIUMPHALIS	
III	FONTALIS	
IV	MUGONIA	} U DREVNIM ZIDINAMA
V	ROMULANA	
VI	CACANA	

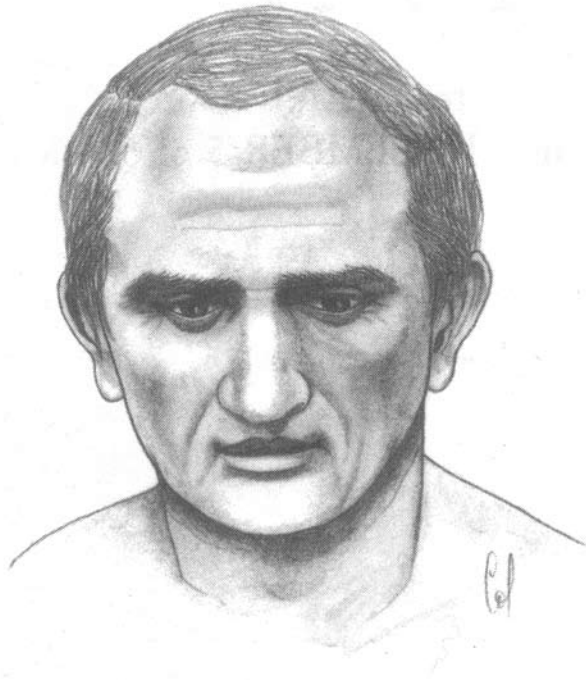
ČETVRTI DEO

OD 1. JANUARA

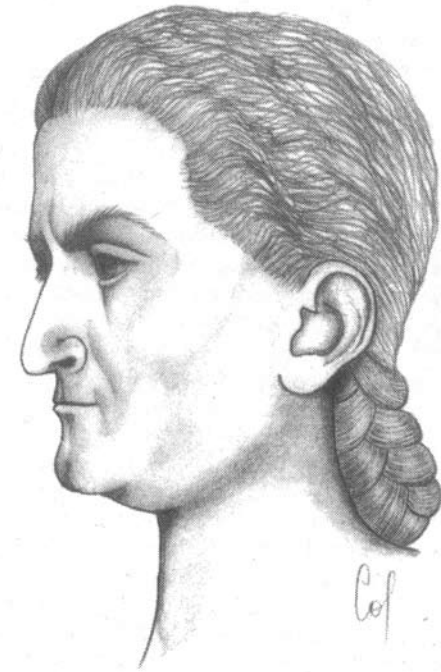
DO 5. DECEMBRA 63. GODINE P. N. E.

HRAMOV I, OSTALA ZANIMLJIVA MESTA I GRADEVINE U SRCU RIMA

1	KUĆA GAJA MARIJA (tačno mesto nepoznato)	39	KRČMA
2	HRAM JUNONE MONETE (koja na vreme upozorava)	40	HRAM LARA ČUVARA (Javni Iari)
	ISPOD HRAMA, U POSTOLJU SE NALAZILA KOVNICA	41	} KUĆE TRI GLAVNA FLAMINA – <i>FLAMEN DIALIS</i> ,
<i>FLAMEN MARTIALIS</i> , <i>FLAMEN QUIRINALIS</i>
3	HRAM VENERE ERUCINE (Zaštitnica bludnica)	42	
4	HRAM BOGINJE MENS (boginja dobrog rimskog mišljenja)	43	
5	LAUTUMIJA, TAMNICA	44	BAZILIKA EMILJIA (Mesto poslovnih, trgovačkih i nekih javnih delatnosti, prodavnice)
Takode poznata kao bazilika Fulvija
6	TULJANUM (MESTO POGUBLJENJA)	45	HRAM VENERE KLOACINE (Očišćenje voda)
7	HRAM SLOGE (sloga među klasama)	46	JANUSOV HRAM (Vratnice, počeci i krajevi)
8	SENACULUM (mesto za prijem izaslanika)	47	Amfiteatar Komicije i okruženje
(a) LAPIS NIGER (b) ROSTRA
9	TABULARIJUM (arhiv spisa i zakona)	48	SLUŽBENE PROSTORIJE PRI ZGRADI SENATA
10	VEJOVISOV HRAM (Mladi Jupiter, bog razočaranja)	49	KURILJA HOSTILJIA (zgrada senata)
11	PORTICUS DEORUM CONSENTIUM (dvanaest bogova)	50	BAZILIKA PORCIJA (Poslovne i trgovačke prostorije, naročito bankarstvo – sedište kolegija plebejskih tribuna)
12	HRAM JUPITERA FERETRIJA (ugovori i ratna oprema)	51	SATURNOV HRAM (Stalni napredak rimske države)
DRŽAVNA BLAGAJNA (<i>Aerarium</i>) NALAZILA SE U POSTOLJU ISPOD HRAMA
13	HRAM JUPITERA NAJBOLJEG I NAJVEĆEG	52	VULKANOV ŽRTVENIK (Vulkan Zemljotresac)
14	HRAM FORTUNE PRIMIGENIJE (Zaštitnica prvorođenih)	53	BAZILIKA OPIMLIJA (Prodavnice, poslovanje, sudovi)
15	HRAM ČASTI (Honos) I HRABROSTI (Virtus) (kult vojnih zapovednika)	54	TRIBUNAL RAZNIH MAGISTRATA
16	OPIN HRAM (obilje) U NJEGOVOM POSTOLJU SU SE ČUVALE SREBRNE POLUGE KAO SREDSTVA ZA SLUČAJ NUŽDE	55	SVETA DRVETA I STATUA SATIRA MARSJIE
17	TARPEJSKA STENA	56	<i>LACUS CURTIUS</i> (Kurcijevo jezero)
18	HRAM BOGINJE FIDES (dobra vera)	57	BAZILIKA SEMPRONIJA (Prodavnice, sudovi, poslovanje)
19	BELONIN HRAM (Rat sa stranim silama)	58	VOLUPIJINO SVETIŠTE I ANGERONINA STATUA
20	„NEPRIJATELJSKO ZEMLJIŠTE“	59	LARENCLIJIN GROB (Svetilište)
21	HRAM APOLONA SOSIJANA (Lekarstvo i viđanje)	60	TRIBUNAL GRADSKOG PRETORA – STAJALIŠTE MAGISTRATA
22	HRAM MATER MATUTE (majke i rađanje)	61	HRAM KASTORA I POLUKSA (U postolju su čuvane ustanovljene mere i tegovi; takode i drugo sedište plebejskih tribuna)
23	FORTUNIN HRAM (device i polno nezrele devojčice)	62	<i>FONS JUTURNA</i> (Sveti Juturnin izvor)
24	JANUSOV HRAM (Vratnice, počeci i krajevi)	63	SVETIŠTE JUTURNINOŠ KULTA I NJENA STATUA
25	SVETIŠTE DUHA MESTA (moć stvaranja)	64	SOBE ZA JUTURNINE HODOČASNIKE
26	PEČINA LUPERKAL (vučica koja je dojila Romula i Rema)	65	VESTIN HRAM (državno ognjište)
27	KUĆA LUCIJA SERGIJA KATILINE (Tačno mesto nepoznato)	66	REGIJA (Službene prostorije velikog pontifika)
28	KUĆA KVINTA HORTENZIJA HORTALA (Mesto nepoznato)	67	SVETIŠTE VESTINOG KULTA I NJENA STATUA
29	OKRUGLA ROMULOVA KOLIBA	68	KUĆA VESTALKI U OKVIRU <i>DOMUS PUBLICA</i> (Prebivalište vestalskih devica)
30	HRAM VELIKE MAJKE (azijska Velika boginja)	69	<i>DOMUS PUBLICA</i> u kojoj je stanovao veliki pontifik
31	MUNDUS (otvor podzemnog sveta)	70	<i>PORTICUS MARGARITARIA</i> (prodavci nakita, bisera i mirisa, luksuzne prodavnice i tezge)
32	KUĆA (1) MARKA LIVIJA DRUZA (2) MARKA LICINIJA KRASA (3) MARKA TULLJA CICERONA – MOGUĆA LOKACIJA		
33	KUĆA (1) GNEIJA (2) LUCIJA DOMICIJA AHENOBARBA – LOKACIJA U POTPUNOSTI IZMIŠLJENA		
34	HRAM JUPITERA STATORA (sprečavao povlačenje vojnika)		
35	KUPATILA (u privatnom vlasništvu) ? Senijeve terme		
36	HRAM PENATA (Javni penati)		
37	KONJIČKA STATUA POSVEĆENA KLELLJI		
38	KUĆA U KOJOJ JE ŽIVEO <i>REX SACRORUM</i> – „KRALJEVA KUĆA“ (Približno mesto)		

MARKO TULIJE CICERON

TERENCIJA

Ciceron je imao nesreću da godinu na položaju konzula započne usred velikih privrednih nedaća, a kako se nije razumeo u privredu, stupio je na dužnost u turobnom raspoloženju. Takvom se konzulatu nije nadao! Želeo je da se posle njegove godine priča da je Rimu pružio iste one srećne dane i procvat pripisivane Pompejevom i Krasovom zajedničkom konzulatu sedam godina ranije. Kako mu je Hibrida bio mlađi kolega, sve pohvale će neizbežno pripasti njemu, Ciceronu, što je značilo da na kraju s Hibridom neće morati da bude u lošim odnosima kao Pompej s Krasom – i obrnuto.

Koreni rimskih privrednih teškoća bili su na Istoku, koji je rimskim poslovnim ljudima bio nedostupan već više od dvadeset godina. Najpre ga je kralj Mitridat pokorio, a zatim je Sula, kad mu ga je preoteo, uveo hvale vredne novčane propise i tako sprečio rimsku vitešku zajednicu da muze Istok kako se nekad radilo. Povrh toga, nevolje s gusarima nisu podsticajno delovale na poslovne poduhvate istočno od Makedonije i Grčke. Stoga su oni koji su prikupljali poreze, davali novac u zajam ili trgovali robom poput žita, vina i vune svoj imetak čuvali kod kuće; ta se pojava raširila kad je u Španiji izbio rat protiv Kvinta Sertorija i uzastopne suše umanjile letinu. Oba kraja Našeg mora postala su opasna i nepogodna područja za poslovanje.

Sve ovo dovelo je do dvadesetogodišnjeg gomilanja imetka i povećanih ulaganja u Rimu i Italiji. Privlačne prilike izvan zemlje nisu se ukazivale rimskom viteškom poslovnom krugu, koji, shodno tome, nije imao potrebe za velikim iznosima novca. Kamata na pozajmice bila je niska, najamnine su bile niske, cene su rasle, a poverioci nisu žurili da naplate dugove.

Za Ciceronovu nesreću se u celosti mogao okriviti Pompej. Veliki čovek je najpre more očistio od gusara, a potom izjurio kraljeve Mitridata i Tigrana iz onih oblasti koje su nekad bile deo rimskog poslovnog delokruga. Takođe je ukinuo Suline novčane propise, premda je Lukul uporno nastojao da ih zadrži – i to je bio jedini razlog što su vitezovi podržavali zamisao da se zapovedništvo oduzme Lukulu a dodeli Pompeju. I upravo kad su Ciceron i Hibrida stupili na dužnost, na Istoku se otvaralo pravo obilje poslovnih mogućnosti. Tamo gde su nekad bile provincija Azija i Kilikija sada su se nalazile četiri provincije; Pompej je državi prisajedinio nove provincije Bitiniju-Pont i Siriju. Ustrojio ih je na isti način kao i druge dve dajući velikim preduzećima publikanâ sa sedištem u Rimu pravo da prikupljaju poreze, desetke i dažbine. Privatni ugovori koje su cenzori odobravali poštedeli su državu bremena prikupljanja poreza i sprečili povećanje broja javnih službenika. Neka publikani trljaju glavu! Riznica je jedino želela svoj ugovoreni deo dobiti.

Poslušno sledeći novi podsticaj da se stekne nadmoć u ovim istočnjačkim poslovnim poduhvatima, nagomilani imetak isticao je iz Rima i Italije. Stoga su kamate veoma porasle, zelenaši su najednom zahtevali naplatu dugova, a do zajma se teško moglo doći. Najamnine u gradovima vrtoglavo su rasle; zemljoradnike na selu vraćanje zaloga dovelo je u oskudicu. Cena žita – čak i onog koje je obezbeđivala država – neizbežno je porasla. Ogromne svote novca izlivala su se iz Rima a niko u upravi nije znao kako da ovlada ovakvim stanjem.

Kako su ga prijatelji poput bogatog viteza Tita Pomponija Atičkog (koji nije nameravao da Ciceronu otkrije sve trgovačke tajne) obavestili da je odliv novca uzrokovan time što Jevreji, strani državljani koji žive u Rimu, šalju svoje prihode u otadžbinu, Ciceron je žurno doneo zakon kojim se Jevrejima zabranjuje da bilo kakav novac šalju u otadžbinu. Naravno, to nije imalo velikog uticaja, ali stariji konzul nije znao šta drugo da učini – a ni Atički nije nameravao da ga prosvetli.

Ciceronu nije bilo svojstveno da svoju godinu na konzulskom položaju pretvara u zadatak koji bi, kako je sada uviđao, bio i uzaludan i neomiljen. Umesto toga, usredsredio se na pitanja koja je smatrao oblašću u kojoj je vrstan; stanje u privredi će se s vremenom samo od sebe rešiti, a zakonima, s druge strane, treba dati lični pečat. *Njegova* godina značila je da Rim ovog puta ima konzula koji je u stanju da donosi zakone, pa će zakone i donositi.

Najpre se ustremio na zakon konzula Gaja Pizona, donet četiri godine ranije, kojim se zabranjuje podmićivanje glasača na konzulskim izborima. Budući da je i sâm bio kriv za veliko podmićivanje, Pizon je prisiljen da donese zakon kojim će mito zabraniti. Možda nije bilo nerazumno što je Pizonov zakon bio prepun rupa, ali pošto je Ciceron zakrpio najgore rupe, zakon je izgledao sasvim pristojno.

A kuda dalje? Ah! Ah da, na one koji se vraćaju nakon službe u pretorskim provincijama, koji su iznuđivali u provinciji i nameravali da izbegnu krivične tužbe tako što su ih za konzule birali *in absentia*! Pretori poslani da upravljaju provincijama verovatno će se pre upustiti u iznude nego konzuli guverneri; pretora je bilo osam, a konzula samo dvojica, što znači da je većina njih znala da im je jedina prilika za sticanje bogatstva to da kao pretori budu guverneri. No kako će, nakon što iscedi provinciju, pretor guverner povratnik izbeći suđenje za iznudu? Ako ima velike izgleda da postane konzul, najbolje je da moli Senat da mu odobri da učestvuje na konzulskim izborima *in absentia*. Niko ko ima imperijum ne može biti krivično gonjen. Ukoliko pretor guverner povratnik ne pređe svete granice grada Rima, zadržava imperijum koji mu je Rim dodelio šaljući ga da upravlja provincijom. Mogao je sedeti na Marsovom polju tik pred gradom, netaknutog imperijuma, moliti Senat da se kandiduje za konzula *in absentia*, voditi predizbornu borbu s Marsovog polja i, ukoliko ima sreće da ga izaberu za konzula, steći novi imperijum. Ovakav lukav potez značio je da se

protiv povratnika krivični postupak nije mogao povesti još dve godine, a dotad bi gnevni stanovnici provincije, koji su prvobitno nameravali da ga tuže, odustali i otišli kući. E pa, grmeo je Ciceron u Senatu i Komiciji, ovo mora prestati! Stoga su on i njegov mlađi kolega Hibrida predložili da se svim pretorima guvernerima povratnicima zabrani da se kandiduju na konzulskim izborima *in absentia*. Neka takav uđe u Rim i suoči se sa tužbom! I kako su Senat i narod smatrali da je izvrstan, novi zakon je i usvojen.

Šta bi dalje mogao učiniti? Ciceron je razmišljao o ovome i onome, svim korisnim malim zakonima koji bi mu mogli uvećati ugled. Premda, avaj, ne i *stvoriti* ugled. Ugled konzula, a ne pravnog prosvetitelja. Ciceronu je bio neophodan presudan trenutak, ali ne u privredi.

Ciceron nije pomišljao da će mu druga polovina godine u kojoj je bio stariji konzul doneti toliko željen presudni trenutak čak ni kad mu je žrebom dodeljena dužnost da predsedava izborima održanim u mesecu kvinktilu. U početku nije ni u celosti shvatio posledice koje će proizaći iz upada njegove žene koji mu je narušio mir nedugo pre ovih izbora.

Terencija mu je upala u radnu sobu, uobičajeno ne poštujući običaje i zaboravljajući na svetost njegovog misaonog postupka.

„Cicerone, prekini šta god da je to što radiš!“, grubo mu reče.

Pisaljku je smesta spustio i podigao pogled pazeći da ne pokaže neprijatnost što ga je prekinula u stvaranju. „Da, mila moja, o čemu se radi?“, blago upita.

Bacila se u stolicu za klijente, smrknuta. Kako je, međutim, uvek bila smrknuta, nije bio u stanju da pronikne u razlog njene trenutne smrknutosti; samo se usrdno nadao da razlog nije nešto što je *on* uradio.

„Jutros sam imala gošću“, reče.

Navrh jezika mu je bilo da upita je li joj poseta zagolicala maštu, ali mu ništa nije skliznulo s inače neposlušnog dela tela; ako je iko mogao da mu sasvim obuzda jezik, onda je to svakako bila Terencija. Stoga je samo navukao izraz zanimanja na lice i čekao da nastavi.

„Gošća“, ponovi, a zatim frknu: „Ne iz mog kruga, u to te uveravam, mužu! Fulvija.“

„Žena Publija Klodija?“, upita, zapanjen.

„Ne, ne! Fulvija Nobiliora.“

Objašnjenje nije umanjilo njegovo iznenađenje, jer je Fulvija na koju je Terencija mislila bila izrazito sumnjiva. Izvrsnog roda, ali sramotno razvedena, bez prihoda i trenutno u vezi sa onim Kvintom Kurijem koji je izbačen iz Senata sedam godina ranije u čuvenoj čistki Poplikole i Lentula Klodijana. Najneprikladnija gošća za Terenciju! Terencija je bila poznata po čestitosti jednako kao i po svojoj mrzovolji.

„O, bogovi! Šta je za ime sveta *ona* htela?“

„Zapravo, prilično mi se dopala“, zamišljeno uzvratila Terencija. „I ona je samo nesrećna žrtva muškaraca.“

A kako je trebalo na to da odgovori? Ciceron je rešenje našao u nerazumljivom zvuku koji je ispustio.

„Došla je da me vidi zato što je to ispravan postupak za ženu kad želi da razgovara s oženjenim čovekom tvog položaja.“

I to čovekom oženjenim tobom, pomisli Ciceron.

„Naravno, ti ćeš hteti da se lično vidiš s njom, ali daću ti obaveštenja koja sam od nje dobila“, reče gospa čiji je pogled bio u stanju da Cicerona skameni. „Izgleda da se njen... njen... njen *zaštitnik*, Kurije, u poslednje vreme čudno ponaša. Otkako su ga izbacili iz Senata, u takvim je novčanim neprilikama da se ne može kandidovati čak ni za plebejskog tribuna kako bi se vratio u javni život. Ipak, odjednom je počeo naveliko govoriti o bogatstvu i visokom položaju. To“, kobnim glasom reče

Terencija, „izgleda potiče od njegovog uverenja da će naredne godine konzuli biti Katilina i Lucije Kasije.“

„Znači, u tom smeru duva Katilinin vetar, je li? Konzul sa debelom i tromom budalom kakva je Lucije Kasije“, reče Ciceron.

„Obojica će sutra objaviti svoje kandidature kad otvoriš izborno sedište.“

„Sve je to u redu, mila moja, ali ne vidim kako zajednički konzulat Katiline i Lucija Kasija može Kurijski uzdići do iznenađenog bogatstva i položaja.“

„Kurijski priča o opštem ukidanju dugova.“

Ciceron zinu. „Nisu valjda takvi bezumnici!“

„Zašto da ne?“, upita Terencija hladnokrvno razmišljajući. „Pomisli samo, Cicerone! Katilina zna da, ukoliko ga ove godine ne izaberu, više nema izgleda. Čini mi se da će, ako se zaista kandiduju svi koji razmišljaju o kandidaturi, nastati prilična borba. Silan je mnogo boljeg zdravlja i sigurno će učestvovati na izborima, tako mi kaže draga Servilija. Murenu podržavaju mnogi uticajni ljudi, a kako mi kaže draga Fabija, on i vestalsku vezu preko Licinije koristi najviše što može. Zatim je tu i tvoj prijatelj Servije Sulpicije Ruf, koga veoma podržavaju prvobitnih osamnaest centurija i *tribuni aerarii*, što znači da će dobiti mnogo glasova od prve klase. Šta Katilina i njegov prateći kandidat Lucije Kasije mogu ponuditi protiv valjanih ljudi kakvi su Silan, Murena i ovaj Sulpicije? Samo jedan konzul može biti patricij, što znači da će glasovi za patricija biti podeljeni između Katiline i Sulpicija. Da ja mogu da glasam, izabrala bih Sulpicija, a ne Katilinu.“

Mršteći se, Ciceron zaboravi na užas koji je osećao pred svojom ženom i obrati joj se kao kakvom kolegi na Forumu. „Dakle, Katilina zagovara opšte ukidanje dugova, to hoćeš da kažeš?“

„Ne, to Fulvija kaže.“

„Moram se smesta videti sa njom!“, uzviknu Ciceron ustajući.

„Prepušti to meni, ja ću poslati po nju“, reče Terencija.

To je, naravno, značilo da mu neće biti dopušteno da sa Fulvijom Nobiliorom nasamo razgovara; Terencija je nameravala da prisustvuje i odmerava svaku reč – i svaki pogled.

Nevolja je bila u tome što Fulvija Nobiliora nije otkrila ništa više od onoga što mu je Terencija već rekla, već je samo iznela svoju priču veoma uzbuđeno i kao prava vetropirka. Kurijski je do guše u dugovima, mnogo se kocka, još više pije; uvek se nasamo sastaje sa Katilinom, Lucijem Kasijem i ostalim prijateljima, i vratio se kući s jednog takvog sastanka obećavajući svojoj ljubavnici svakojake dobrobiti u budućnosti.

„Zašto mi ovo govoriš, Fulvija?“, upita Ciceron, jednako izgubljen kako je i ona delovala, jer nije mogao da shvati zašto je toliko uplašena. Opšte ukidanje dugova jeste loša vest, ali...

„Ti si stariji konzul!“, zakuka Fulvija, ridajući i udarajući se u grudi. „Morala sam nekome reći!“

„Nevolja je, Fulvija, u tome što mi nisi dala ni najmanji dokaz da Katilina namerava da ostvari opšte ukidanje dugova. Treba mi nešto napismeno, pouzdan svedok! Ti si mi samo ispričala priču, a ja ne mogu otići pred Senat bez nečeg opipljivijeg od priče koju mi je ispričala jedna žena.“

„Ali to je pogrešno, zar ne?“, upita Fulvija brišući oči.

„Jeste, veoma je pogrešno i pravilno si postupila što si došla kod mene. Ali treba mi dokaz“, reče Ciceron.

„Najbolje što mogu da ponudim jesu neka imena.“

„Kaži mi ih.“

„Dvojica ljudi koji su nekad bili Sulini centurioni – Gaj Manlije i Publije Furijski. Poseduju zemlju u Etruriji. Pričaju ljudima koji nameravaju da dođu u Rim na izbore da će svi dugovi nestati ukoliko Katilina i Kasije budu izabrani za konzule.“

„A kako, Fulvija, da povežem dvojicu bivših centuriona iz Sulinih legija sa Katilinom i Kasijem?“

„Ne znam!“